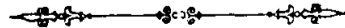

Год. VI. 1 и 15 ноем. 1899 г. Книжки 17—18.

Българска Сбирка.

Вървания за кокичето.

Доказано е, че човѣкъ отъ начало на своето съществуване е почналъ да си задава въпроси за свръзката между явленията и прѣдметитѣ въ природата и да прави за тѣхъ обобщения, сравнявайки ги съ своитѣ дѣйствия и подбуждения; обаче това е вървѣло полека, до като извѣстна частъ отъ людетѣ сж дошли до идеята за законнообразността въ явленията. *) Ето защо трѣбва по-обстойно да се взира изслѣдователтъ върху нѣкои легенди, било за растения или животни, когато е въпросъ да се опрѣдѣли генезиса имъ. Не може да се игнорира фактътъ, че не винаги се дохожда до първообраза имъ, ако не ни дойде на помощъ историята, макаръ че отъ тая страна тя да е доста скъперница. Тъмни сж, наистина, нишкитѣ на такива творения, а още по-тъмни остажтъ за науката, ако изслѣдователтъ не е въ състояние да прослѣди развоя имъ. Не ще съмнѣние, че и най-вѣщиятъ познавачъ на народното творчество ще падне въ грѣшки, ако не подбере материалитѣ за извѣстна легенда отъ ония народи, въ които си е пробила пхтъ: отъ труда му не само остава тъменъ пхтътъ на легендата, но и най-важното изискване — источникътъ ѝ. Та и всѣки фолклористъ срѣща тукъ най-голѣми мъчнотии: установява по нѣкои свойства отъ извѣстна легенда, какво колтурно значение иматъ за единъ народъ, безъ да подозира, че тѣ не сж негово творчество; обаче по-нататъшнитѣ изслѣдвания доказватъ, че сжщата легенда, съ сжщитѣ свойства, се срѣща у другъ народъ, и слѣд. не сж плодъ на първия. Съ това работата на изслѣдователя се доста усложнява, защото ще трѣбва да търси други обяснения. При тѣзи разбързаностъ на народнитѣ умотворения, неподведени подъ научна обща класификация, сѣ още ще паднжтъ фолклориститѣ въ подобни грѣшки.

Тѣзи мисли ми дойдохъ на умъ, когато се заловихъ да опишж върванията за *кокичето* — *снѣжнице, какичка, минзифаръ, качка, бѣло цвѣте, качунка, качумка* — *Galanthus nivalis*, вж. Книжици за прочитъ, Солунъ 1890 г. IV и

*) Тѣмко този прѣходъ е единъ отъ най-важнитѣ за фолклора, защото съ него, така да се каже, почва нова школа за народното творчество.

VII кн. 292 ст.), което се счита у насъ за прѣдизвѣстителъ на пролѣтъта, защото цвѣти твърдѣ рано. Споредъ народното вѣрванье, то цвѣти най-рано, защото майка му, мащеха, го изпжжда отъ земята да излѣзе вѣнъ, когато е още покрита съ снѣгъ. Въ обреднитѣ пѣсни се възпѣва тъй:

Двѣ се цвѣкя сгаварае. бѣляро!
 Белѣ цвекіе и горѣ цвекіе, бѣляро,
 Горѣ цвекіе му гѣворит, бѣляро:
 — Ай ти тебе, белѣ цвекіе, бѣляро,
 Ти си имашъ лоша майка, бѣляро,
 Лоша́ майка, зла мо́штеа, бѣляро,
 Тебе, рано те скѣреват, бѣляро,
 Стрѣде зѣма колѣжега, бѣляро,
 Кѣга мрзнет, кѣга зѣмнет, бѣляро,
 Я си има ѣста ма́йка, бѣляро,
 Мѣне ма́йка ме скѣреват, бѣляро,
 Ме скѣреват во ма́ия, бѣляро,
 Кѣга ра́сте шу́ма и трѣва, бѣляро!

(вж. А. Т. Илиевъ, Сборникъ отъ народни умотворення, обичай и др., София, 1889 г. кн. I, № 242 — с. Тресанче, Дебърско). Варианти на тая пѣсня имаше отъ Дебърско (вж. И. С. Ястребовъ, Обычай и пѣсни турецкихъ сербовъ, Спб. 1889, № 148; В. Икономовъ, Сборникъ отъ стари народни пѣсни и обичай въ Дебърско и Кичевско, София 1893 г. № 259), Ловечъ (А. Т. Илиевъ, op. cit. № 323), (Габрово Сбм. XI, № 21), Охридъ (К. А. Шапкарровъ, Сборникъ отъ бълг. нар. умотв., София, 1891, кн. I, № 89) и др. Мотивътъ на тая пѣсенъ е послужилъ на Ц. Гинчевъ за стихотворението му „Зорницата на кокичето,“ (вж. „Трудъ,“ В. Търново, IV год. 29 стр.)

До сѣщъ такъво вѣрванье съществува и у малоруситѣ, но не за кокичето, а за *сонъ-трава*, гороцвѣтъ (*Anemone pratensis*). „Всѣко цвѣте си пма майка, само нѣма *сонъ-трава*; то има зла мащеха; всѣка година го испжжда най-рано отъ земята, докато нѣма други цвѣтя. „Излѣзъ, излѣзъ вѣнъ, *сонъ-трава*, казва мащеха му, само ти спишъ!“ То послушва мащеха си и излѣзва вѣнъ; разгледва наоколо, но никого не вижда отъ другаритѣ си. Навежда главницата си отъ лютата зима и умира, вж. „Этнографическое Обзорѣніе“, М-ва 1889, кн. III. 115

стр.) Отъ малоруситѣ вѣрванъето е минало у поляцитѣ. *Сонъ-трава* се появява отъ земята първа и твърдѣ рано почва да цвѣти. Нея — сиротката — исплжда отъ земята мащеха ѝ прѣдъ всички растения. „Излѣзъ, излѣзъ, казва ѝ, не седи въ кжщи празноядко, всички цвѣтя се разцвѣтели, само тебе нѣма между тѣхъ.“ Бѣдната трѣвица излазя на божия свѣтъ, но, като вижда, че нѣма никоя отъ другаркитѣ ѝ, прѣклонва глава и дрѣме сирота, (вж. *Stefanija Ulanowska, Symbolika wiosenna, Krakow, 1884, 8—9 стр.*)

Въ Велесъ, кокичето е символъ на будностъ и трудолюбие, защото се явява по-рано отъ всичкитѣ си другарки. Честитъ се счита онзи, който намѣри прѣвъ кокиче и го закачи на ухото си. Когото срѣщне, казва му: „Ти да мѣжиш, я да гледамъ,“ сир. ти да си лѣнивъ, спецъ, а азъ — трудолюбивъ, буденъ. Дѣцата бѣгатъ отъ такѣвъ човѣкъ и мижатъ. (Записаль *И. Бошнаковъ* — ржкописъ). Ако се постави подъ възглавница кокиче, ще се яви въ сѣнь на спещия любимата му (Сбм. VII 225 стр.), или пъкъ ако цвѣтоветѣ му се поставятъ въ гнѣздо на кокошка, ще несе много яйца (*Радовишъ* — ржкоп.) Въ Малорусия и Великорусия вѣрватъ, че като се остави *сонъ-трава* подъ възглавницата, на спещия ще се яви въ сѣнь всичко, що желае (вж. *Pr. Sobotka, Rostlinstvo v nár. pod. slovenském, Praga. 1879, 276 стр.*), или пъкъ ще му покаже бждщето (вж. *А. Аванасьевъ, Поетическія възрѣнія славянъ на природу, М-ва, 1869, III т. 422 стр.*) На пролѣтъ въ Великорусия тѣчатъ цвѣтоветѣ на *сонъ-трава*, за да вали прѣвъ лѣтото (вж. „Этм. Об.“ кн. III, 115 стр.) Въ Германия кокичето се употрѣбява за успивателно срѣдство: подъ възглавницата турятъ отъ него, и човѣкъ щѣлъ да заспи. Въ Тиролъ подъ душека поставятъ *Schafapfel* или *Schlafkumz*, за да бжде сѣньтъ спокоенъ (вж. *Мандельщамъ, Опытъ объясненія обычаевъ, 277 стр.*)

Слѣдъ наведенитѣ вѣрванія за кокичето, явява се питаніе: кждѣ сж възникнали най-напрѣдъ тия вѣрванія: дали у българитѣ или у руситѣ? Ако прослѣдимъ митътъ за *Деметра* у гърцитѣ, богиня на плодородието, споредъ който дъщеря ѝ, *Персефона*, прѣдставителка на пролѣтъта, била грабната отъ *Хадеса*, царь на подземния свѣтъ, и отъ тамъ всеко лѣто се завръщала да се вижда съ майка си, ще заблѣжимъ, че вѣрваніята у насъ, руситѣ и поляцитѣ сж от-

кликъ отъ гръцкото прѣдание, което основава върху върванието, че животътъ на земята не се свършва, но е въ дълбочината ѝ, гдѣто всичко живо добива храна. Професоръ *Н. О. Сулицовъ* писа по тия вървания въ „*Этн. Обзорѣніе*“, кн. III, 112—118 стр., като допуска, че тѣ сж възникнали у малоруситѣ самостоятелно, подъ влияние на релгиознитѣ гледища на майка—земя, хранителница на всичко живо, а въ рѣдки случаи—като недоброжелателна мащеха. Впрочемъ, той не изпуска отъ прѣдъ очи и митътъ за Деметра, но, като не сж му били познати нашитѣ вървания, чрѣзъ които да обясни пхтя имъ отъ Гърция, твърди, че това сж домашни произведения на малоруситѣ.

Отъ казаното до тукъ слѣдва, че първичнитѣ вървания за кокичето сж възникнали у гърцитѣ, отъ тѣхъ ги заематъ българитѣ, отъ послѣднитѣ се распространяватъ у малоруситѣ, великоруситѣ, поляцитѣ и др.

А. П. Стоиловъ.

П ѣ с н я.

(По Кольцова).

I.

Въ лошо врѣме вѣтъръ тжжно се увива;
 Буйната ми глава тежка скърбъ разбива.
 Въ мъжи и страданья цѣлъ животъ улила;
 Моята е участь — тежка жаловита!...
 Нѣмамъ сили — капнжхъ въ скърби да живѣя,
 А за свѣта пусти болестно купиѣя!..
 Душо моя, душо, каква си станала —
 Да ли салъ за малко бѣдна си заспала?!
 Събуди се, смѣло разпери крилата,
 Вървамъ радостта е нейдѣ изъ гората!...
 Нѣмалъ я? Задъ море ще се запилѣемъ
 Безъ любовь и въ скърби да си отживѣемъ!...

II.

Азъ никому не казвамъ, защо прѣзъ пролѣтѣта
 Не ходя вече да собирамъ градинскитѣ цвѣтя.
 Мина онази пролѣтъ... и оня красенъ день
 Когато съ нея зайдно вѣнецъ увихъ зеленъ!...
 Повѣхнахъ цвѣтята.. минахъ скжпи дни,
 Когато обичъ жешка красѣше младина!..
 Да, хвъркна вече всичко... Не можеме се сбра!..
 Защо ли днесъ безъ нея, азъ китки да бера?
 Азъ никому не казвамъ, защо е тежко менъ
 И въ пролѣтѣта красива, защо съмъ натжженъ!..

София

Гр. Листаковъ.